

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaeigt.dk>

Indbydelseskrift

til Høitideligheden ved Odense
Cathedralskole

den 13de October 1843.

Om

Schedographien i de Byzantinske Skoler.

Et Bidrag til Grammatikens Historie.

Af

Mag. R. J. F. Henrichsen.

Indbydelsesskrift

til Høitideligheden ved Odense Cathedralskole

den 13de October 1843.

Kjøbenhavn.

Trykt i Diana Lunos Dogtrykkeri.

*Non procul esse illud tempus arbitror, quo planissime, quem usum etiam
tenuiora artis grammaticæ monumenta ad historiam illius disciplinæ per-
noscendam eiusque nexus illustrandum habeant, ab omnibus intelligatur.*

F. Ritschl.

De i vor Tid af Bekker, Göttling, Boissonade, Cramer og Andre udgivne Samlinger af forhen utrykte grammatiske Skrifter have bidraget meget til at faste Lys over flere Dele af den Græske Grammatiks Historie, og især til en rigtigere Opfattelse af Forholdet imellem den Alexandrinske og den Byzantinske Skoles Grammatik, saa at nu vel den før saa almindelige Fordom er udryddet, at den Alexandrinske Lærdom og Methode er blevet forplantet til de Constantinopolitaniske Skoler og bevaret i de Byzantinske Læreres Skrifter. Evertimod viser sig en saa frappant Forskjel, at man vel nødes til at antage, at de ugunstige Tidsomstændigheder have forårsaget den Alexandrinske Skoles totale Forfald i den iffe lange Tid imellem Herodians Alder (Slutningen af det andet christelige Jahrhundrede) og den Byzantinske Skoles Stiftelse, hvis ellers de oikumeniske Læreres Collegium virkelig allerede skriver sig fra Constantin den Store og iffe har en senere Oprindelse¹⁾.

¹⁾ De Grunde, sem Göttling i Fortalen til Theodosios's Grammatik, hvori han temmelig udforslig omtaler de oikumeniske Læreres Collegium; anfører for, at Constantin er Stifter af denne Skole, ere ikke meget overbevisende; ham følge Schöll Gesch. d. Gr. Litt. V. III S. 170 og Preller i den i Dorpat 1840 som Universitetsprogram udkomne Afhandling: Quæstiones de historia grammaticæ Byzantinæ p. 4. Manso Leben Constantins des Großen S. 241 Not.

Den frie og skarpsindige Behandling af det grammatiske Studium, som herskede i de Alexandrinske og Pergameniske Skoler, den Bevægelighed, som forskellige Læreres modsatte Anstuelser gave Videnskaben og Undervisningen, og den Livlighed, som en heraf fremgaet Polemisik maatte give Foredraget, søger man forgjeves i de Byzantinske Grammatikeres Skole; tværtimod indsuærpedes fra Begyndelsen af den grammatiske Undervisning, ligesom Undervisningen i de andre Videnskaber, som foredroges i denne i sit Væsen geistlige og theologiske Skole, i en bestemt Typus og i et affluttet System med faste Dogmata og Canones. Til Grund for Undervisningen lagdes et til en trivel Form lære sig indskrænrende Compendium, der bar Aristarcheeren Dionysios Thrax's Navn²⁾), hvortil tidligere sluttede sig

anseer Tingen for meget tvivlsom, Schlosser Geschichte d. bildesfürmenden Kaiser S. 163 synes at antage Julian eller Zeno for Stifter af dette Collegium og Bernhardy Grundris d. Griechischen Litt. I S. 467 og 472 f. lader Sagen være in suspenso.

I Bährs Program de litterarum universitate Constantinopoli quinto p. Chr. n. saeculo condita (Heidelbergæ 1835. 4.) handles kun om Theodosios's Stiftelse, hvorom det Vigtigste allerede findes hos Heeren, og den oikumeniske Skole berores ikke med et Ord. Om og hvorvidt disse og andre i de første Aarhundreder efter Neidenfens Forskyttelse til Constantinopel der stiftede Skoler stode i nogen Forbindelse med hverandre, er et vanskeligt Spørgsmål, hvilket det i al Fald vilde være for vidloftigt her at droste.

- 2) Allerede i de ældre Scholier til Dionysios's Grammatik finder man bemerket, at Adskillige ansaae dette Compendium for uægte (θέλοντι οὐ τινὲς μὴ εἰναι γνήσιον τὸ Θρᾷξ τὸ παρὸν σύγγραμμα) paa Grund af at det paa enkelte Steder i Stoffets Orden og i Definitioner ikke stemmede med ældre Beretninger om Indholdet af Dionysios's Skrift: s. Befkers Anecdota II p. 672. I nyere Tid er atter vakt Twivl imod Skriftets Egthed især af Göttling, der i Fortalen til Theodosios p. V sqq. mener, at det er en Compilation af de oikumeniske Lærere, forfattet i dette Collegiums allersørste Tider under Constantin. Andre have taget Skriftets Egthed i Forsvar imod ham: s. Preller I. c. p. 4. Preller selv og Nitschl

supplerende Canones for Taledeleene, især Substantiver og Verber, samt Regler om Presodien af Theodosios med Commentar af Choirobostos, og omkring disse sidste twende i den ældre Byzantinske Tid mest glimrende Navne grupperede sig esterhaanden en Mængde Commentatorer til Dionysios, hvis Foredrag indeholdes i de ovenfor nævnede i vor Tid udgivne Anekdota, og af hvilke de af Becker udgivne Scholier navngive Melampus, Stephanos, Porphyrios og Diomedes, som alle tilhøre den Byzantinske Skoles bedre Tider^{3).} At der i flere

i Prolegomena til hans Udgave af Thomas Magister p. XLVIII slutte sig blandt mange Andre til Göttlings Menig. Af dette Dionysianske Compendium har man en Armenisk Oversættelse, der er udgiven af Cirkied (s. min Afs. om den Nygræske Udtale S. 13 Not.). Den er deelt i 26 Afsnit, af hvilke de 21 første gengive hele den Græske Texts Indhold. Preller har ikke havt Lejlighed til at se denne Oversættelse, men hans Formodning, at de sidste 5 Capitler ikke ere andet end hvad der indeholdes i Theodosios's Prolegomena eller andre Tillæg, som af senere Grammatikere ere sejede til Dionysios til Brug for deres Disciple, er i det Hele taget rigtig. § 22 er nemlig ikke andet end i forkortet Form det Compendium περὶ προσῳδίῶν, som findes hos Becker Anekdota II p. 674, i adskillige Haandskrifter staaer foran Dionysios's Grammatik og tillegges Theodosios eller Choirobostes (Preller l. c. p. 6 sq.); § 23 handler om de metriske Fødder, dog kun de 12 to- og tresiablers; § 24 indeholder Paradigmata for Verbaflexionen; § 25 er et Slags Ordforklaring mest af tekniske Udtryk, som forekomme i Dionysios's Compendium; § 26 endelig angiver blot Casus i Singul. af Ordet Gud og bestaaer af 2 Linier. Om Noget af disse sidste 4 Afsnit af Oversættelsen tilhører Græske Kilder, lader sig ikke afgjøre; iøvrigt har ogsaa den Armeniske Dionysios (dog ikke de tre sidste Capitler) havt sine indfødte Commentatorer, ferncentlig lige fra det 5te indtil det 14de Aarh., hvilke Cirkied opregner i Fortalen p. XXVIII. Om Armeniernes Æver for Græsk Litteratur s. foruden C. J. Neumann Versuch einer Gesch. d. Arm. Litteratur Leipzig 1836, J. G. Wenrich de auctorum Græcorum versionibns et commentariis Syriacis, Arabicis, Armeniacis, Persicisque. Lips. 1842, især p. 46 sqq.

3) Jfr. Preller l. c. p. 16 og min Afs. om d. Nygr. Udtale S. 13.

af disse Byzantinske Grammatikeres Skrifter viser sig endel Kundskab til den gamle profane Litteratur, ja ogsaa enkelte Levninger af egentlig grammatisk Værdom fra bedre Tider, skal ikke nægtes; men dette er kun en svag Esterklang, og den Trivialitet og Smagløshed, som allevegne træder os imøde i disse Skrifter, er eiendommelig for den Byzantinske Skole. Vel finder man hos de senere Grammatikere saare ofte Herodians og andre Alerandriniske Væreres Navn, vel beraabe de sig hypoganen paa disse ældre Grammatikeres Auctoritet, og bebude Commentarer og Epitomer af deres fordum meget anseete Værker; men disse Navne og Titler ere aldeles stussende og grunde sig for den største Deel paa en ujsæmlet Tradition og paa falskligens dem tillagte Skrifter⁴⁾). At der i hine Tider gaves Mænd med betydelig Læsning, viser blandt Andre Photios, og i en endnu senere Periode Tzeges og Eustathius;

4) Under sådanne glimrende Navne ere ikke saa Skrifter komne til os, hvis langt senere Oprindelse Critiken kan paavise eller har paavist. Dette gjelder, som bekjendt, f. Ex. om Drakon's Skrift *περὶ μέτρων* (f. foruden Hermanns Fortale, Lehrs i Zeitschrift f. d. Alterthumsw. 1840 Septbr. Nr. 114, der erkærer, at ikke et Bogstav deraf tilhører Drakon) samt om Arkadios's Afhandling om Accenterne, hvis sande Forsatter rimeligvis er Theodosios (Preller l. c. ifær p. 13 sqq.); det samme gjelder maafee om de indbyrdes forskellige Skrifter *περὶ τρόπων*, som vi have under Tryphon's Navn, i al Fald gjelder det om en stor ja maafee den største Deel af hvad der nu bærer Herodians Navn (nogle af disse Skrifter har Lehns udpeget i Rheinisches Museum, neue Folge II, 1 S. 124), men ikke ved alle er Bedrageriet saa plumpt som ved de af Boissonade udgivne Epimerismer. Om Dionysios Thrax s. ovenfor. Slige Pseudopigrapha varre deels Udtog af eller Commentarer over ældre Grammatikeres Compendier, deels havde Navneoverlæsningen sin Grund i, at de senere Skrifter handlede om samme Gjenstand, hvorom det var overleveret, at en eller anden anseet ældre Grammatiker havde skrevet, deels endelig ere de fremgaaede af Ubidenhed eller litterairt Bedrag.

men disse Mænd med deres virkelige eller fingerede Verdom staae som enkelte isolerede Phænomener over Skolens almindelige litteraire Dannelsestrin og Bidet; hvor maadeligt det var bevendt med Skolens Verdom, ses allerede af de Erempler, jeg har anført i min Afh. om den Nygræske Udtale S. 14, og for den noget senere Periode, hvori Affattelsen af de mindre Scholier til Dionysios falder, give de af Preller (l. c. p. 27) anførte Steder endel frappante Erempler, iblandt hvilke jeg blot vil anføre eet (efter en Hamborgsk Codex udgivet fuldstændigere af Preller end af Becker Anekd. III p. 1162), der ret charakteriserer denne theologiske Skole: *Ποιηταὶ μὲν Ὄμηρος, Ἀριστοφάνης, Θεόκριτος, Ἀλκμαῖος (sic), Πίνδαρος, Ἡσίοδος, Ἰσοχράτης, Εὐριπίδης, Θουκυδίδης, Φωκυλίδης καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ποιηταὶ συγγραφεῖς δὲ οἱ τὰ τούτων ποιήματα συγγραψάμενοι λέγωμεν δὲ τρανότερον περὶ ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων. ποιητὴς μὲν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, συγγραφεῖς δὲ Ματθαῖος, Μάρκος, Αονᾶς, Ἰωάννης. ποιήματα δὲ τοῦ μὲν Ὄμηρου ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Οδύσσεια, συγγράμματα δὲ τὰ αὐτὰ νοεῖσθω. ἐσὺ δὲ τοῦ κυρίου ἡμῶν ποιήματα μὲν δρατὰ καὶ τὰ ἀδρατὰ κτίσματα καὶ ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα διαθήκη, ἡ συγγραφεῖσα ὑπὸ Μωάσεως καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν εὐαγγελιστῶν.* — En vigtig, ja usforholdsmeessigen overveiende Deel af den grammatiske Undervisning udgjør især fra det niende Aarhundrede af Orthographien, da den eenslydende Udtale af saa mange Bogstaver, navnlig Vocalerne, gjorde det nødvendigt at fastsætte Negler, hvorved de indbyrdes ligelydende Bogstaver (*αντίστοιχα*) funde adskilles i Skrift. I den ovenfor angivne Form og indenfor de betegnede Grændser holdt Grammatiken i de Byzantinske Skoler sig igjennem hele Middelalderen, dog med flere Afbrydelser, idet disse Skoler i nogle Tidsrum (s. Ex. under de billedstormende Keisere, under det

(Latiniske Keiserdomme) vare foragtede og forsømte, ja uudertiden endog bleve lufkede af Regjeringen, i andre (navnlig under det Makedoniske Dynastie, Komnenerne, Palæologerne) blevet begünstigede og fornuyede; og efter enhver Afbrydelse viser Virksomheden sig mattere og mere aandlös, ja fra Komnenernes Tid af synker den ned til Trivialskolens lave Gebeet og karakteriserer sig ved en sær aandelig og litterair Fattigdom (svfr. Bernhardy Grundriß d. Gr. Litt. især fra S. 476). Et Begreb om denne allerede i det 11te og 12te Aarhundrede herskende Fattigdom give de i politiske Vers forfattede grammatiske Skrifter af en i sin Tid meget berømt Mand, Michael Dukas's Værer, Michael Psellos (Boissonade Anecdota III p. 200 sqq.) og af en Anonym (ibid. IV p. 366 sqq.), der ligeledes synes at have været Værer for Medlemmer af den keiserlige Familie, og hvis Lexicon, hvorom vi nedenfor komme til at tale Mere, tillige kan vise, hvor slet selv Værere i det Helle-niske Sprog dengang skrevet dette Sprog. Andre Beviser for det her bemærkede vil den følgende Undersøgelse give.

Denne forte Skildring af den Byzantinske Grammatiks Tilstand vil være tilstrækkelig som Indledning til den følgende Undersøgelse; en udforlig critisk Historie af den Græske Grammatik, især af den senere Alexandriniske og af den Byzantinske Skole savnes endnu, og en tilfredsstillende Behandling af denne Gjenstand vil vel neppe kunne vente, førend de mange dunkle Punkter i det Enkelte ere oplyste og den Forvirring af de forskelligste Tiders Frembringelser, som endnu hersker i denne Green af Litteraturen paa Grund af falske Navne og fra den Enne til den Anden i Aar gaaede Vildfarelser, nogenledes er blevet formindsket ved en omhyggeligere og fuldstændigere Benyttelse af Kilderne. Flere enkelte Partier ere i den seneste Tid blevne belyste af Ritschl (især i Prolegomena til Thomas Magister), af Preller i den ovenfor omtalte citerede Afhandling,

samt af Lehrs (ske Versch, i hvis Sprachphilosophie der Alten den gamle Forvirring herstør); ogsaa jeg har givet enkelte Bidrag til den Byzantinske Grammatiks Historie i mine Afhandlinger om den Nygræske Udtale af det Helleniske Sprog og om de politiske Vers, hvilke Bidrag jeg haaber efterhaanden at kunne forøge, naar Forarbeiderne ere skredne saa vidt frem, at Noget egnar sig til Udgivelse.

Den Lejlighed, som for nærværende Tid tilbyder sig til at udgive en lidet Afhandling, vil jeg benytte til en Beretning om Schédographien i de Byzantinske Skoler, et Navn, som maaske Mange aldrig have hørt, og hvis sande Betydning vel kun faa hjælpe. Denne Ting omtales slet ikke i de ældre Litteraturhistorier og de faa Nyere, som berøre den, have havt en falso eller dog meget forvirret Forestilling derom. Saaledes siger Heer en Geschichte d. Studiums d. griech. u. röm. Litteratur 1ste Udg. B. I S. 194 Not. 4: „Sprachstudium war „im 12ten S. in Constantinopel so gewöhnlich, daß es auch „selbst in den niedern Schulen eingeführt ward. Einen Beweis „davon enthält die Nachricht, welche Anna Comnena von „dem von ihren Vater Alexius angelegten Waisenhause „und dem darin ertheilten Unterricht giebt. Alex. XV p. 485. „Es wurden hier nicht blos Einheimische, sondern auch Fremde, „wie Lateiner und Scythen, in der griechischen Sprache und „Litteratur unterrichtet, indem sie sowohl in der Grammatik, „als auch im Schreiben aus dem Stegreif (*ταῦς σχέδεις*) „geübt wurden: eine Methode, welche die Schriftstellerin nicht „billiget, ohne doch zu sagen, wie eigentlich diese Uebung ein- „gerichtet war.“ Paa den aldeles falske Paastand om det 12te Aarhundredes litteraire Tilstand, som forekommer i den første Deel af dette Sted, har allerede Bernhardy l. c S. 504 gjort opmærksom; heller ikke vil jeg videre tale om den urigtige Opsattelse af det almindelige Indhold af det citerede Sted i

Aleriadēn, hvilket nedenfor fuldstændigen skal anføres: fun hans Forklaring af σχεδογραφία som Øvelse i at strive Ettemporaliere (*i.e.* σχέδαις) vedkommer os her. Den er bygget paa en falsk Forudsætning om Betydningen af Ordet σχέδη⁵⁾, hvilket Oprindelse er let at see; men selv om denne Forudsætning var sand, var derfor Forklaringen ikke rigtigere, da σχεδογραφία ikke kommer af σχέδη, men af σχέδος, hvilket Heeren allerede havde funnet see af det samme af ham citerede Sted af Aleriadēn. Ligesaa urigtigen forklarer Wilken dette Ord, naar han i sit Præschrift om Komnicerne (Rerum ab Alexio I etc. gestarum libri quatuor. Heidelb. 1811) p. 488 siger: "Quæ quidem ars (schedographica) versabatur in edendis partibus i. e. in interpretandis acutiusque diiudicandis auctorum locis." Han citerer du Cange's Note til det Sted af Aleriadēn, hvor Schedographien omtales, saamt Sammes glossarium græcum v. v. σχέδος, σχεδογράφος, σχεδογραφεῖν, men har ikke forstaet hvad du Cange siger og hvad han mener med sin Henviisning til det Latinse Partes i Middelalderen og til Forklaringen af partes edere i Glossar. Lat. — Selv den fordringsfulde Bernhardy, der dadler Heeren og Wilken, og rigtigen bemærker, at allerede Moschopulos havde funnet vise dem en bedre Vej, og maafee heller ikke urigtigen henviser til de ældre Epimerismer som dem, der banede Vejen for Schedographien, har dog ikke forstaet at følge disse gode Spor, men giver en deels urigtig deels i al Fald heist utsydelig Beskrivelse af den schedographiske Underviisning, naar han, idet han taler om den Græske Litteraturs totale Forfald fra Slutningen af det 11te Alrh., i sin fornemme Maneer udtrykker sig saaledes

⁵⁾ Dgsaa La Porte-du Theil siger Notices et extraits des MSS. Tome VII p. 250: Σχέδη, comme on sait, signifie, le plus communement, ce qui s'écrit d'après une première pensée et sans réflexion.

S. 494: „Auch die Grammatiker, welche bereits ein dürftiges kompilatorisches Handwerk betreiben, sanken zu mechanischen Grammatisten herab, welche den mittelmäßigen Auszug alter Erudition mit der Ubrichtung ihrer Zeitgenossen aufs bequemste in Einklang brachten. Indem sie die orthographische Lehrmethode der neuesten Vorgänger aufnahmen und eine Vokabelmasse durchs ganze Alphabet hin nach äußerlichen Ordnungen vertheilten, bauten sie darauf einen praktischen Kursus, durch welchen die Byzantiner insgesamt wanderten, ein synthetisches Verfahren nemlich, welches von zufälligen, anomalen oder schwierigen Formen ausgehend (mittelst der theoretisch aufgeschäufsten oder aus Stellen der Klassiker gezogenen *επιμεροσμοί*), in neckender Frageweise und mit überraschenden Sprüngen, die Kenntniß der Schüler erprobte und durch Erinnerung an die betreffenden Regeln sicherte. Diese durch Noth erzwungene Kunst der fragmentarischen Unterweisung (*σχέδαι*) gab den Inhalt einer in Vers und Prosa fleißig behandelten Menge von Kompendien (*σχεδογραφία*).“ Ikke mere paa det Nene med Tingene synes han at have været paa de andre Steder, hvor han omtaler den⁶⁾). Hvad han mener

6) I det mindste troer jeg ikke, at man vil blive mere klug af hvad han figer i Noten til ovenanførte Text S. 504 f. „Chemals konnte schon Moschopulos eines besseren belehren; jetzt da die Handbücher von Psellus in Boissou. Anekd. III mit anderem (wie den noch späteren Kleinigkeiten des *Αξιζόν σχεδογραφίών* ibid. T. IV) hinzukommen, fällt die Beurtheilung jener Praxis, deren Grundzüge schon in den Berl. Jahrb. 1831 Juni Nr. 102 entworfen sind, minder schwer. Sichtbar bahnten die Epimerismen das Geleis, chemals kein orthographischer Wegweiser, sondern ein behagliches Missellanwerk der gelehrten Grammatiker, welche über die gewähltesten Glossen, die fruchtbarsten Stellen, die mannigfältigsten Probleme der Autoren nach der Folge des Textes spielernd ein Füllhorn des Wissens ergossen: so Herodian in seinen Epimerismen, wie die von Cramer herausgegebenen Homerischen Epimerismen klar machen,

med den „synthetiske Fremgangsmaade“, ved jeg ikke; falskt og sandsynligvis foranslediget ved en Misforståelse af Titelen paa Moschopulos's Bog *περὶ σχέδων* (hvorfra han heller ikke synes at have sett Andet end Titelen, da han ellers vel var bleven opmærksom paa det strax i det første Stykke af denne Bog forekommende *σχέδος*) er det atter her med en ny Forklaring: fragmentarisk Under viisning fremtrædende Navn *σχέδαι*; falskt og foranslediget ved en Forverling af Schedographierne med grammatiske Skrifter af en anden Art (f. Ex. „Psellos's Haandbøger“) er den Påstand, at Schedographierne vare Compendier i Vers og Prosa; ci heller er der i Schedographien Spør af „drillende Spørgsmål og overraskende Spring“ eller (som det hedder i det i Noten anførte Sted) „Sammenflyngning af Neglerne i behændige Spring“, men den er i Virkeligheden saare spøgserdig og bredt forberedende og har slet Intet af det Vækkende, som hün Charakteristik forudsætter⁷⁾.

und das aus einer Reihe solcher Bücher zum Aggregat erwachsene Etymologicum Magnum. — Diese Schäze nach dem Alphabet, und zwar nach dem antistochischen, zu klassifiziren war das nächste, das bequemste Unternehmen der Byzantiner, wovon der Niederschlag und das magerste Kompendium in den *Σχέδαι* ruht, diesen anscheinend ohne Plan, von guten Lehrern aber zum Gewinn der Methodik und der unerschütterlichen Routine hingeworfenen Gelegen der Technik.“ Hvorledes det forholder sig med de i Berliner Jahrbücher udkastede Grundtræk, vil sees, naar jeg anfører dette Sted (S. 811). „Auf der andern Seite bestand ein praktischer Kursus mit synthetischem Verfahren, worin eine Masse heterogener Wörter und Formen alphabetisch (?) wie im Füllhorn zusammengegossen wurde, um die voraufgeschickten Regeln zu erproben, zu erneuern und mit gewandten Sprüngen in einander zu schlingen. Die deutlichsten Belege für das grammatische Necken und Examiniren giebt Moschopulus *περὶ σχέδῶν*.

7) Den er formodentlig kommen til denne høist usortjente Gre ved en altfor bogstavelig Fortolkning af Anna Komnenas precise og affecterede Udtryk *πολύπλοκος πλοχή* og *πετρεῖα* i hendes Dadel af Schedo-

Meget bedre underrettet om Tingens har allerede den gamle du Cange været, og i det Hele rigtig, om end ikke ganske tydelig for dem, som ikke ere bekendte med den senere Middelalders Litteratur, er hans Forklaring af *σχέδος* i Glossar. med. et inf. Græcit. h. v. "Artis grammaticæ pars ea dicta, quam Latini inferioris ævi *Partes* appellant: qua scilicet docentur pueri orationem per *partes* ac verba singula examinare" ⁸⁾. *Σχέδος* er nemlig et teknisk Ord, som tilhører den senere Middelalder og hvilæ Betydning kan ses af hvad derom siger i Etymologicum Magnum p. 741 Sylb. (p. 672 Lips.): *Παρὰ τὸ χέω χέδος καὶ σχέδος, οἵνει τὸ διαχέον καλῶς καὶ διαμερίζον τὰς λέξεις καὶ τοὺς λόγους. ἡ παρὰ τὸ σκεδάζω σκεδάσω σκέδος καὶ σχέδος· διασκεδαζόμεναι γὰρ αἱ λέξεις καὶ οἵνει μεριζόμεναι εἰς λεπτὰ διὰ τοῦ λόγου, εἰς γνῶσιν παραλαμβάνονται.* Omrent de samme Ord findes hos Pseudo-Basilios *χρηματικὴ γρυνασ*. mod Slutningen, hvor blot endnu tilføies en tredie Derivation: *ἡ παρὰ τὸ σχῶ, τὸ κρατῶ, σχέδος τὸ τῶν πολλῶν συνεκτικόν;* ganske fort hedder det i Glossæ cod. Reg. 930 hos du Cange: *Σχέδος, τὸ διαχωρίζον τὰς λέξεις.* — *Σχέδος* er altsaa med faa Ord grammatiske Analyse eller Oploessning af en Sætning i dens enkelte Bestanddele, de enkelte Ord og Stavelser, hvilæ nærmere Beskæftenhed vil blive tydelig af det følgende. Heraf kommer *Σχέδο-*

graphien, eller maaske endog ved en Forversling med en Art Ordspil af samme eller lignende Navn, hvorom jeg her, for ikke at blive for vidtloftig, maa henvis til la Porte-du Theil l. c. p. 252 sqq.

⁸⁾ Dette har la Porte-du Theil, som kun slet skjuler sin Uvidenhed, uden at nævne du Cange saaledes oversat paa sin Maade l. c. p. 250: *Le terme *σχέδος* a signifié ce que les Latins appellèrent *partes*, c'est-à-dire, ces sortes de thèmes élémentaires, par lesquels on accoutume les enfans à examiner et à décomposer l'oraison ou le discours [*orationem*] et les verbes [*verba*] par parties [*partes*].*

γραμμία, Øvelse i og Undervisning til at analysere (ogsaa kaldt ἡ τοῦ σχέδους τέχνη hos Anna Komnena, ἡ τῶν σχεδῶν μελέτη Ληστρού. περὶ γραμμ. vs. 178 i Boissoneads Ληστρ. Vol. II), *Σχεδογραφεῖν*, øve sig mundlig eller skriftlig i at analysere, og *Σχεδογράφος* vel iffe, som du Cange mener, primorum Græcæ linguae elementorum *præceptor*, men, som Boissonade forklarer det, en Discipel, der bestæftiger sig med at lære at analysere: at dette er Ordets rette Betydning, ses af nysanførte Anonym. π. γραμμ. vs. 26 og især 427 sqq., hvor han, idet han angiver, hvad *Casus* nogle *Composita* af παλαιών styrke, benytter Lejligheden til at bebreide sin fornemme Discipel hans Dovenstab med disse Ord:

Καταπαλαίει σον τὸν νοῦν ἡ φαύλη δαθυμία,
Καὶ συμπαλαίειν οὐ τολμᾶς αρίστοις σχεδογράφοις,
ΟὭεν ἀργὸς καθήμενος ταῖς ἄταις προσπαλαίεις.

Et meget vigtigt Sted for Schedographiens Historie findes hos Anna Komnena Alexias lib. XV p. 485 sq. ed. Paris., hvor hun, efterat hun med sædvanlig Pomp har stillet det store af hendes Fader stiftede og rigt daterede Vaisenhus, omstalter den dermed forbundne Skole og den der indførte Undervisning. Stedet lyder fuldstændigt saaledes: *Καὶ ὅτε τὴν δεξιὰν τοῦ μεγάλου τεμένους παιδευτήριον ἐστηκε τῶν γραμματικῶν παισὶν ὁρανοῖς ἐκ παντοδαποῦ γένους συνειλεγμένοις, ἐν ᾧ παιδευτὴς τὰς προκάθηται καὶ παιδεῖς περὶ αὐτὸν ἐστᾶσιν, οἵ μὲν περὶ ἐρωτήσεις ἐπιτομένοι γραμματικάς, οἱ δὲ ἔνγγραφεῖς τῶν λεγομένων σχεδῶν. καὶ ἐστιν ἵδεν καὶ Λατίνον ἐνταῦθα παιδοιριβούμενον, καὶ Σκύθην ἑλληνίζοντα, καὶ Ῥωμαῖον τὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα μεταχειριζόμενον, καὶ τὸν ἀγράμματον Ἑλληνα δρθῶς ἑλληνίζοντα. Τοιαῦτα καὶ περὶ τὴν λογικὴν παιδευσιν τὰ τοῦ Ἀλεξίου σπουδάσματα. Τοῦ δὲ σχέδους ἡ τέχνη εὑρημα τῶν νεωτέρων ἐστὶ καὶ*

τῆς ἐφ' ἡμῖν γενεᾶς. Παρίημι δὲ Σπιλιανοὺς τινὰς καὶ τοὺς λεγομένους Λογγιβάρδους καὶ ὅσους ἐπὶ συναγωγὴν ἐτεχνάσαντο παντοδαπῶν ὄνομάτων καὶ τοὺς ἀττικοὺς καὶ γεγονότας τοῦ ἴεροῦ καταλόγου τῆς μεγάλης παρ' ἡμῖν ἐκκλησίας, ὃν παρίημι τὰ ὄνοματα. Ἄλλὰ νῦν οὐδὲν ἐν δευτέρῳ λόγῳ τὰ περὶ τούτων τῶν μετεώρων καὶ ποιητῶν καὶ αὐτῶν συγγραφέων καὶ τῆς ἀπὸ τούτων ἐμπειρίας πεπεία δὲ τὸ σπούδασμα καὶ ἄλλα τὰ ἔογα ἀθέμιτα. Ταῦτα δὲ λέγω ἀχθομένη διὰ τὴν παντελῇ τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως ἀμέλειαν· τοῦτο γὰρ μον τὴν ψυχὴν ἀναφρέγει, ὅτι πολὺ περὶ ταῦτα ἐνδιατέττιμα· καὶν ἐπειδὰν ἀπήλλαγματι τῆς παιδαριώδους τούτων σχολῆς καὶ εἰς δητορικὴν παρήγγειλα καὶ φιλοσοφίας ἡψάμην καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν πρὸς ποιητάς τε καὶ ἔνγγραφάς ἦται καὶ τῆς γλώττης τοὺς ὅχθους ἐκεῖθεν ἐξωμαλισάμην, εἶτα, δητορικῆς ἐπαρηγούσης ἐμοὶ, κατέγνων τῆς [τοῦ] πολυπλόκου τῆς σχεδογραφίας πλοκῆς. — Naar Anna figer, at Schedographien er hendes Tidsalders Opfindelse, saa maa dette vel forstaaes deels om den ulærde og elementaire Skikkelse af denne Øvelse, deels om den Overvægt, som denne Undervisning fik i den grammatiske Skole som Hovedgjenstand, ja vel ofte som eneste grammatiske Disciplin. Noget lignende, en Oplosning af Vers i deres metriske og grammatiske Bestanddelle fændte man allerede langt tidligere under Navn af ἐπιμερισμός, maaſke ogsaa μερισμός (jfr. Lehrs i Rhein. Museum neue Folge II 1. S. 128 ff.); og i den Latinſke grammatiske Litteratur have vi fra det 6te Aarhundrede et saadant analytisk Skrift af Priscian, hvori han behandler de første Vers af Aeneidens 12 Bøger. — Hvem hun betegner ved Ordene Σπιλιανοὺς τινὰς o. s. v., maa jeg lade være usagt; du Cange mener, at hun ved τοὺς λεγομένους Λογγιβάρδους forstaaer en Person ved Navn Longibardos, hvis Schedographie nævnes i Fortegnel-

serne over de Colbertinske Haandskrifter og over det Vaticaniske Bibliotheks Græske Haandskrifter under Titelen: *Αογγιβάρδον τοῦ σοφοῦ παρεκβόλαιον τῆς σχεδογραφίας*⁹⁾, og han tilføier, at det synes at være den samme som Johannes Longibardos, over hvem haves eller nævnes en Lævtale af Psellos i en Cod. Reg. under Titel: *Εἰς τὸν Αογγιβάρδον Ἰωάννην Ἐπανετικός*. Disse Notitser give rigtignok ikke hynderlig videre Oplysning. Betegner hun maaske ved *γεροντᾶς τοῦ Ἱεροῦ καταλόγου τῆς ἐκκλησίας* den hellige Basilios, under hvis Navn endnu haves en Schedographie? — Naar Anna ytrer sig i saa haarde Udtryk og med saa megen Foragt om Schedographien, saa dadler hun vel ikke den schedographiske Øvelse i og for sig selv, men sammes Misbrug allerede paa hendes Tid, idet Lærerne allerede da hyppigen blevne staende ved denne magelige og til deres egne maadelige Kundskaber vel ofte ret passende Undervisning og Øvelse i Skolen, istedetfor at gaae videre i Grammatiken og dermed at forbinde Læsning af Forfattere og andre Studier. Grammatiske Skoler af højere Art forsvinde fra denne Tid; den Undervisning, som oprindelig havde været normeret for Børnene i dette Vaisenhus, blev snart, som man seer af Annas Klager, den almindelige, ud over hvilken Skolen ikke gif. De Enkelte, som vilde gaae videre, maatte sege Kundskaben paa andre Veie, vel sædvanlig ved privat Undervisning eller oftere ved Selvstudium. Grammatiken geraadede ved denne Nedværdigelse i stor Foragt¹⁰⁾.

9) La Porte-du Theil l. c. p. 251 not. citerer Titelen paa det Vaticaniske Haandskrift: *Αογγιβάρδον τοῦ σοφοῦ παρεκβόλαιον σχεδογράφος*.

10) Jfr. Bernhardy S. 493 ff., især S. 505. Heerens Skildring af Videnskabeligheden fra det tolste Aarhunderede af er aldeles upaaalidelig, tildeels som en følge af de for ham tilgængelige Kilders Beskaffenhed.

I hvid Orden et fuldstændigt grammatisk Cursus foretages og hvor morsommeligt det ansaaes for at være paa den Tid, sees af Tzetzes's Betragtning i hans Scholier til Hesiodos's "Εργα καὶ Ήμ. 285 (p. 198 Gaisl.): Ἡ ἀρετὴ χρονία καὶ δισκηρής. Τυχὸν γάρ τις ἐθέλει γραμματικὴν ἀρετὴν ἐπικτήσασθαι, καὶ οὐκ εὐθέως αὐτῆς γίνεται μέτοχος, ἀλλὰ πρότερον αὐτὸν ἐκδίδωσι τοῖς στοιχειώδεσι γράμμασιν, εἰτα ταῖς συλλαβαῖς καὶ τῇ λοιπῇ παιδείᾳ, ἐπειτα τῇ λιοντίσιον βίβλῳ προσέχων καὶ τοῖς Θεοδοσίου κανόσι καὶ ποιηταῖς εἰτα σχεδογραφίας ἀπάρχεται· καὶ πολλὰ πολλοῖς μογήσας τοῖς χρόνοις, μόγις τὴν ἀρετὴν ἐπικτάται¹¹⁾. Men sædvanligens forfortedes dette Cursus vel betydeligt; ja, man lod det vel hyppigen forbliive ved den schedographiske Øvelse, idet man forudskiffede og indflette i Schedographien paa vedkommende Steder de allernødwendigste grammatiske Inddelinger og Regler og saaledes meddelede Grammatiken in nuce. I det mindste više de fleste til os konne Schedographier en saadan Tendents.

Hør nu nærmere at betegne disse Schedographier og den derpaa byggede Underviisnings Charakter og Beskaffenhed, da dreie de sig om et forudskifte fort Thema, hvilket enkelte Ord analyseres, idet der usiagtigen angives, til hvilken Taledeel ethvert henhører, dets Derivation, ved Nævneord, dets Clæsse, Kjøn, Tal, Declination, ved Verber dets Tid, Modus, til hvilken Conjugation det hører, dets Flexion o. s. v., undertiden med Tilføjelse af den grammatiske Definition. En aldeles overveiende Deel af Analysen udgjor i øvrigt Orthographien, det vil

¹¹⁾ Paa et lignende fuldstændigere Cursus ere vel ogsaa de Lærebøger af Moschopulos beregnede, hvilke Ritschl i Prolegg. til Thomas Mag. p. LII nævner som de eneste, der, foruden nogle Scholier, med Grund kunne henshores til denne Grammatiker.

sige, Angivelse af, med hvilke af de eenslydende Vocaler Ordet bliver stavet, og meget vidtloftige Canones for slige *αντιστοιχα* eller Regler for, i hvilke Ord f. Ex. bruges *i*, i hvilke *e*, i hvilke *η* o. s. v., findes ofte. Saadanne orthographiske Bestemmelser eller Bøger, som indeholde disse, kaldes deraf ogsaa *κατ'εξοχήν* af Tzetzes (Exegesis in Iliad. p. 114 bagved Hermanns Udg. af Drakon) *οχεδογραφία*. Alt dette fremstilles paa den meest torre og eensformige Maade, for det meste i Form af Spørgsmaal og Svar; der er ikke Spor af Lærdom, sparsomt forekommer efter Commentatorerne til Dionysios et Exempel af Homer eller en anden af de bekendteste profane Skribenter, Trivialiteten er over al Beskrivelse. Dette Tilsnit have samtlige schedographiske Compendier, som ere bekendte, kun at nogle ere udførligere end andre. Ja, ligesom alt Øvrigt var normeret og ligesom stereotyperet, saaledes synes ogsaa visse bestemte moralske og bibelske Sentenser eller mythiske og ethiske Fabler at have været staende Themata som Grundlag for Analysen, og hvert af disse har maaske endog haft sin bestemte Plads i Næffen af Opgaverne. Hvorpaa denne Formodning er bygget, vil blive klart af det Følgende. Da Hensigten er den praktiske Indøvelse af Grammatiken, er naturligvis alt det Historiske og hvad der ellers hører til selve Indholdets og Meningens Forklaring udelukket; ja ikke engang Ordenes Betydning angives i de kortere Schedographier, skjondt dette ingenlunde havde været overslodigt, da paa den Tid vistnok fæerdeles mange Helleniske Ord være ubekendte for de Disciple, der skulle bruge disse Bøger. Deels for at supplere dette, deels og især til Hjælp for dem, som, efterat have gjennemgaet eet eller flere schedographiske Compendier, efter disses Monster paa egen Haand skulle øve sig i at forklare opgivne eller selvvalgte Themata, havde man vel lericalske Skrifter enten beregnede paa visse bestemte Themata. eller til almindelig Brug ved hvilke

som helst Opgaver, og det især saadanne, hvori de orthographiske Regler, hvilke ansaaes for den væsentligste Bestanddeel af saadan Opgave og hvis Indsætelse var den vanskligste i den barbariske Tidsalder, vare ordnede alphabetick. Til den første Art Hjelpebøger, der indstrænke sig til bestemte Opgaver, synes at henhøre den forhen omtalte Ordsfortegnelse, hvilken Boissoneade har udgivet i Anecdota Vol. IV p. 366 sqq. under den selvgorde Titel *Λεξικὸν σχεδογραφικόν*, men hvis fuldstændige Overskrift i Haandskriftet er: *Ἄρχη σὺν θεῷ τοῦ λεξικοῦ καὶ τῶν ἀντιστοίχων τοῦ πρώτου σχέδονς εἰς μέτρον στίχων πολιτικῶν, εἰς νόησιν γραμμάτων καὶ τέχνης ἀντιστοίχων καὶ νόησιν λέξεων.* Udtrykket: *τοῦ πρώτου σχέδονς* synes at tyde hen til den ovenfor berørte Rangfolge i de i Skolen reglementerede Themata. Mere om dette Veri-cons Indhold og Beskaffenhed har jeg anført i min Afh. om de politiske Vers S. 69. Til den anden Art af Ordbøger, som kunde være til Nutte ved Analyseringen af hvilket som helst Thema, synes at høre de af Boissoneade udgivne Epimerismer, som falskeligen bære Herodians Navn og som ikke ere ældre, maaske yngre end det 12te Aarhundrede (jfr. min Afh. om den Nygr. Udtale S. 10 f.). Disse Epimerismer angive de orthographiske Regler for *ἀντιστοίχα* baade i Begyndelsen, Midten og Slutningen af Ordene ganske saaledes som de findes i Schedographierne, og desuden for det meste de Helleniske Ords Betydning deels ved Omskrivning med simplere Udtryk, deels ved Tilsoelse af det tilsvarende Udtryk i det Romiske Talesprogs.

Efter disse mere almindelige Bemærkninger gaaer jeg over til at omtale de Schedographier, som ere udgivne, samt nævne nogle uudgivne.

I) Af Manuel Moschopoulos, uden Twivl fra det

13de Aarhundrede¹²⁾) har man et Skrift περὶ σχεδῶν, som indeholder en heel Samling af 22 Schetographier over forskellige Themaer af moralisk, theologisk og mythologisk (især til Homers Iliade sig refererende) Indhold. Man kan ikke misfjende en vis Plan i dette Skrift, at vænne Discipelen esterhaanden mere og mere til Selvvirksomhed og saaledes at bane Veien til Øvelser paa egen Haand. Den første Schetographie er den vidtløftigste og Øpgaven gjenemgaaes Ord for Ord, ja næsten Stavelse for Stavelse; de følgende Stykker blive fortære og fortære, idet deri forbogaaes de Ord i de forudstiffede Themaer, som allerede ere analyserede i det foregaende. Overhovedet er det grammatiske Stof i dette Skrift behandlet med langt større Udførighed end i andre lignende Arbeider, og isse blot ere saa godt som samtlige de orthographiske Negler optagne deri næsten i samme Omfang, som de findes i Pseudo-Herodian, men egaa mange grammatiske Definitioner og Negler, ja hele Partier af det daværende grammatiske System, f. Ex. p. 11 sqq. om Pronominerne, p. 19 om Adverbierne, p. 23 sqq. om Præpositionerne¹³⁾). Denne Samling af Schedo-

- 12) Om Moschopulos's Levetid og Skrifter s. Tige diatribe litteraria de Moschopulis, foran de af ham under Moschopulos's Navn udgivne opuscula grammatica, og især Nitschl i Prolegg. til Thomas Mag. p. L. sqq.
- 13) Den Overensstemmelse, som findes imellem disse grammatiske Stykker og Begyndelsen af det Bohmiske Haandskrift, hvorefter Tige har udgivet endeeel grammatiske Smaastrifter, har islangt andre Grunde bevæget demne Udgiver til at henvøre alle disse Smaastrifter til Moschopulos; men denne Grund er, som gældende for hele Samlingen, aldeles intetfigende, og selv med Hensyn til Begyndelsen af Haandskriftet meget utilstrekkelig, da Moschopulos rimeligvis ikke selv har forsatt de indvarede Stykker af det grammatiske System, men laant dem af et ældre Compendium; dette fremgaaer af Partiet om Præpositionernes Styrelse, som kun noget fortære, men med de selvsamme Exempler findes i den under Basilios's

graphier er udgiven i Paris 1545 i 4to under Titel: *Toῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Μαρούνῆλον τοῦ Μοσχοπούλου Περὶ σχεδῶν.* Manuelis Moschopuli de ratione examinandæ orationis libellus. Ex bibliotheca Regia. Ex officina Roberti Stephani typographi Regii, hvilken Udgave jeg har benyttet og efter hvilken Citationerne ere. Desuden anføres en Udgave udkommen i Wien 1773. 8 paa en Grækers Udkostning. Jeg vil her af de 22 Themata, der i dette Skrift ere gjennemgaaede analytisk, anføre dem, som enten komme igjen i andre Forfatteres Schædographier eller hvis Indhold selv refererer sig til denne Undervisning. Jeg giver hvert af dem et Nummer efter den Plads, de have i Samlingen:

1) Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ αἰσπόρως εὐδοκήσας τεχθῆναι ἐκ τῆς ἀγίας θεοτόκου καὶ αειπαρθένου Μαρίας, ταῖς πρεσβείαις αὐτῆς καὶ τοῦ χρυσοῦ ἀγήματος Ἰωάννου φώτισον τὸν νοῦν τοῦ νέου τοῦ νῦν ἀρξαμένου τοῦ σχεδογραφεῖν, καὶ τὴν καταρχὴν εὐλόγησον τοῦ σχέδους.

6) Δεικνὺς ὁ Χριστὸς ὅτι καὶ ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸς ἐδημιούργησε καὶ ἀπὸ χοὸς διήρτισε, πηλῷ καὶ νῦν χρησάμενος ὄμματοῦ τὸν πεπηρωμένον καὶ ὡς παντοδύναμος τῶν ὥπῶν, ἵτοι τῶν ὀφθαλμῶν τὸ φῶς αὐτῷ καρίζεται (p. 102).

7) Τοῦ σχεδογραφεῖν ἀρχόμενοι οἶνει τι βάθρον

Navn gaaende Schædographie, hvilken nedenfor skal omtales. Begge have havt en fælles Kilde, ligesom det overhovedet var Skit, især i Middelalderens senere Tider, at den ene Grammatiker gjenteg hvad den anden havde lært (jfr. Ritschl l. e. p. LVI). De andre Grunde, som disse anfører for at vindicere Moschopulos Forfatterskabet til den sarrago af opuscula grammatica, han har udgivet under dennes Navn, ere endnu svagere, som allerede Recensenten i Göttinger gelehrte Anzeigen Mai 1823 Nr. 81 S. 802 ff. har vist; og man kan vel med god Grund betvivle, at noget Stykke i dette Skrift tilhører Moschopulos.

καὶ Θεμέλιον κάλλιστόν τε καὶ ἵσχυρότατον τὴν ὑμετέραν βοήθειαν, ὡς τοῦ σωτῆρος θειότατοι κήρυκες, προβαλλόμενα, ἐπικεκλημένοι τὴν ὑμῶν τῶν κορυφαίων τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ ἀρχηγῶν τῆς πίστεως ἀρωγήν. οἱ καὶ ἡμῖν ἀρήγοιτε φῶς παρέχοντες γνώσεως καὶ πᾶσαν σιροφὴν ἐλιγματώδη τοῦ σχέδους θείητε εὐμαρῇ ὑμῖν γὰρ ἀναθέμενοι τὴν ἐλπίδα ἐγχειροῦμεν τῷ τοιούτῳ ἐγχειρήματι (p. 108).

9) Ἀπόστολοι ἄγιοι πρεσβεύσατε τῷ ἐλεήμονι καὶ οἰκτίζοντι καὶ κηδεμόνι πάντων θεῷ, τῷ παροχεῖ καὶ δοτῆρι καὶ χορηγῷ παντοίων χρηστῶν, τοῦ φωτίσαι καὶ φωταγγῆσαι τοντων τῶν παίδων τὴν διάνοιαν, ἵνα μὴ προσκόπτωσιν ἐν τῇ τοῦ σχέδους ὁδῷ (p. 125).

Endnu maa jeg tilføie den Notits, at du Cange i Index auctt. ined. bagved Gloss. Gr. citerer som benyttet i Glossafriet en Schedographie af Moschopulos “e cod. Regio 3227”, der er meget udførligere end den udgivne, og i Glossar. u. D. σχεδογραφεῖν bemærker, at Heinr. Stephanus har fjendt og beskrevet en saadan i sin Dialog de bene instituendis linguae Graecæ studiis. Denne Dialog har jeg ikke fundet eftersee; maaske bestaaer den større Udførighed ikke i Andet end i, at Moschopulos’s Erotemata i denne Codex ere forbundne med Schedographien, saaledes som disse twende Bøger findes forenede i flere Haandskrifter, der ansfores af Nitschl l. c. p. LIII, uden at man dog derpaa kan bygge den af ham anførte, men ikke ganske billigede Formodning, at Schedographien oprindelig ikke har været nogen førstikt Bog, men blot en Deel af Erotemata.

II) Under den hellige Basilios’s (*Μεγάλου Βασιλίου*) falske Navn og under Titelen: *Περὶ γραμματικῆς γνωμασίας* har man en Schedographie over det i det Foregaaende under Nr. 1 anførte Thema: *Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ*

x. r. l. Jeg maa her berigte en Vildfarelse, hvori jeg efter mange Andre, paa hvil Allagtighed jeg stolede, har gjort mig skyldig i min Afh. om den Nygr. Udtale S. 11 f. At dette Skrift ikke var af Basilius den Store, men fra den Græske Middelalders sidste Tider, saae allerede Martin Crusius i det 16de Aarh. (I et Romersk Haandskrift fandt Leo Allatius det under Choirobostos's Navn (s. Fabr. bibl. Gr. X p. 583 = XII p. 18 Harl.) Efter Fabricius angives det i alle Litteraturhistorier som et Skrift af Manuel Moschopulos. Dersom Meningen heraf er, at denne Schedographie er identisk med den første i Moschopulos's Bog $\pi\epsilon\varrho\eta\sigma\chi\epsilon\delta\omega\nu$, da er dette urigtigt, som allerede det første Blad deraf kan vise. Dette Skrift begynder med en Formlære in nuce, som ikke findes hos Moschopulos, hvorpaa Analysen af Thematis Ord selger i den ovenfor angivne Maneer, dog noget fortære og med noget færre grammatiske Digressioner end i den tilsvarende Schedographie af Moschopulos; det grammatiske Capitel om Pronominerne mangler, derimod findes det om Adverbierne og om Præpositionernes Styrelse paa samme Sted som hos hin; særeget endelig for denne Schedographie er et Affnit om Conjunctionerne. Selv i de Dele, som ere fælles, er Overensstemmelsen ikke ordret. Denne Schedographie er første Gang udgiven tilligemed Apollonios Dyekolos $\pi\epsilon\varrho\eta\sigma\chi\epsilon\delta\omega\nu$ af Philip Junta, Florentiæ 1515. 8. (uden Pagination), hvilken Udgave jeg har benyttet, dernæst Basil. ex officina Oporini 1553. 8 og af Fed. Morellus Lutet. 1585. 8. Ogsaa skal den findes i enkelte Udgaver af Basilius den Stores Værker.

III) En Schedographie af en Anonymus over Themaet $\sigma\epsilon\tau\pi\eta\zeta\sigma\tau\omega\zeta$ ο $X\varphi\sigma\tau\omega\zeta$ (Nr. 6 Moschop.) er udgiven af Boissonade Anecd. III p. 330 efter et Pariser Haandskrift, i hvilket dog Themaet ikke findes sat foran. Denne Schedographie er

meget fortære, men indeholder dog adskillige grammatiske Canones. Den ender med *Αρνύ*, uden at have giennemgaaet Themaets twende sidste Ord, ligesom og ellers adskillige Ord i Themaet ere forbigaade. Maaskee har denne Schedographie haft sin Plads i en Samling, i hvilis foregaaende Dele disse Ord allerede vare blevne forklarede; muligen har ogsaa Themaet selv været mere fortsattet end i den tilsvarende hos Moschopoulos.

Hvilket af de 3 her omtalte Skrifter der er det ældste, kan ikke siges med Bestemthed; hvis man tor antage, at Anna Komnena i det ovenfor anførte Sted har sigtet til Basilios, vilde vel Nr. II være at ansee for det ældste. At Flere have behandlet samme Thema understøtter den ovenfor yttrede Formodning om staaende Themata i Skolen.

IV) En udgiven schedographia seu partitiones orationis ex cod. Colbert. 4343 nævner du Cange i Index til Glossar., hvilken vel neppe er den samme som den af Boissonade udgivne.

V) Ligeledes nævnes paa samme Sted schedographia seu partitiones orationis in Agapeti Paræneses ex bibl. V. Illustr. Claudi Pelleterii. Begge disse sidste findes vel nu i Pariser-Bibliothefet, og jeg twivler ikke paa, at der ogsaa i andre større Bibliothefer findes lignende, men jeg har ikke haft Lejlighed til at giennemgaae disse Bibliothefers udgivne Manuscript-Cataloger.

Som en Prove, der bedre kan aukueliggjøre Schedographiens Form og tillige vise Forholdet imellem Moschopoulos og Pseudo-Basilios, vil jeg meddele den korteste Deel af begges Schedographier, Analysen af de sidste Ord af begges fælles Thema:

Μοσφορυίδς.

ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΧΗΝ ΕΥΛΟΓΗΣΟΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥΣ]

Πόσα μέρη λόγου εἰσίν; Τέσσαρας· Καὶ, σύνδεσμος τὴν, τοῦ, ἀρθρον. καταρχὴν σχέδιος, ὄνομα, εὐλόγησον, ἥπια.

Καταρχὴν] ἡ εὐθεῖα, ἡ καταρχὴ. Πόθεν γίνεται; ἀπὸ τῆς κατά προθέσεως καὶ τοῦ ἀρχῆ. Πόσα μέρη λόγου εἰσίν; ἐν αἱ γὰρ προθέσεις μετὰ τῶν ἀπτώτων, ἦτοι τῶν ἔημάτων καὶ τῶν εὐθειῶν τῶν ὄνομάτων, ἐν συνθέσει εἰσί, μετὰ δὲ τῶν πλαγιῶν, ἐν παραθέσεις.

Εὐλόγησον] Κανόνισον. Εὐλογέω, εὐλογῶ· ὁ μέλλων εὐλογήσω, ὁ ἀόριστος εὐλόγησαι, εὐλόγησας, εὐλόγησε, καὶ τὸ προστακτικὸν εὐλόγησον. Πόθεν γίνεται; ἀπὸ τοῦ εὖ μορίου καὶ τοῦ λέγω. Ἰστέον δὲ τὸ λέγω, τὸ γέρω καὶ δσα δισύλλαβα βαρύτονα διὰ τοῦ ἐψιλοῦ ἐκφέρονται, ἐὰν προσλάβωσι τι καὶ σύνθετα γένωνται, τρέπουσι τὸ ἐ εἰς ὃ καὶ περισπώμενα γίνονται, οἷον εὐλογῶ, ἀλογῶ τὸ καταρχονῶ, εὐφορῶ, εὐροῶ· δὲ τὸ φορῶ καὶ χωρὶς προσθήκης τινὸς περισπώμενον γίνεται, ὡς τὸ Εὐόρχως φορέουσιν.

Τὸ λὸ μικρόν. Τίνα ἀπὸ τῆς λὸ συλλαβῆς ἀρχόμενα διὰ τοῦ ὁ μικρὸν γράψειαι; Τεῦται λόγος; ὁ ἐνδιάθετος, καθ' ὅν λογικοὶ λεγόμενθει λόγος καὶ ὁ προφορικός, ὃς ἐνιστεῖ μὲν καθολικῶς λέγεται,

Ψευδο-Βασίλιος.

ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΧΗΝ ΕΥΛΟΓΗΣΟΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥΣ]

Πόσα μέρη λόγου εἰσὶ; τέσσαρα· Καὶ, σύνδεσμος κ. τ. λ. ligesom Μοσφορυίδς.

Καταρχὴν] ποίου μέρους λόγου ἐστίν; ὀνόματος ποίου γένους; θηλυκοῦ ἡ εὐθεῖα, ἡ καταρχὴ. Πόθεν γίνεται; ἐκ τῆς κατά προθέσεως καὶ τοῦ ἀρχῆ. Πόσα μέρη λόγου εἰσίν; ἐν διότι αἱ προθέσεις κ. τ. λ. — παραθέσεις ligeisom Μοσφορυίδς.

Εὐλόγησον] Ποίου μέρους λόγου ἐστι; δήματος ποίας συζυγίας; πρώτης τῶν περισπωμένων χρόνου ἀροιστον πρώτου τὸ θέμα εὐλογέω, εὐλογῶ· ὁ μέλλων εὐλογήσω, ὁ ἀόριστος εὐλόγησαι, εὐλόγησας, εὐλόγησε, καὶ τὸ προστακτικὸν εὐλόγησον. Πόθεν γίνεται; παρὰ τὸ εὖ, ὁ σημαίνει τὸ καλὸν, καὶ τοῦ λόγος τὸ δὲ εὖ παρὰ τὸ ἐὸν (sic), ὁ σημαίνει τὸ ἀγαθόν. Τὸ λὸ μικρὸν διὰ τί; πᾶσαι λέξις ἀπὸ τῆς λὸ συλλαβῆς ἀρχομένη διὰ τοῦ ὁ μικρὸν γράψεται· οἷον λόγος καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ, λόγιος, λογισμός λογιστής, ὁ λογιαριστής λόγιμος λογάς, ὁ κλίνεται λογάδος λογεῖον, τὸ διδασκαλεῖον λοπᾶς, ἡ χύτραι. λογγῖνος, ὄνομα κύριον λόγχη, τὸ κοντάριον λόχη, ὁ σύνδενμος τόπος λοχῶ τὸ ἐνεδρεύω, ἐξ οὗ καὶ λόχος, ἡ

Μοσχορυτος.

Ἐνίστε δὲ μερικῶς λόγος καὶ τὸ μερικὸν μέρος τῆς ψυχῆς λόγος καὶ ἡ αἵτις λόγος καὶ ἡ φροντίς, οἷον Οὐδένενα σοῦ λόγον ποιοῦμαι λόγος καὶ ἡ ἀναλογία, οἷον Ὁ τέσσαρα ἀριθμὸς πρὸς τὸν τρία τὸν ἐπίτριτον ἔχει λόγον λόγος καὶ ἡ ἀπολογία, οἷον Ἐδωκε περὶ τούτου λόγον λόγος καὶ ὁ ὅρος, οἷον Ἀπόδοσις τὸν τοῦ ζῶου λόγον λόγος καὶ τὸ εὐλογον, οἷον Οὐδὲν ἔξι λόγου τόδε ἐποίησεν, ἀντὶ οὐκ ἔξι τὸν εὐλόγου λόγος ίδιως καὶ κατ' ἔξαρτον, καὶ ὁ τοῦ θεοῦ νίος. Δογματικός, λογιζομαι, τὸ διανοοῦμαι, καὶ τὸ λογιαριάζω, ἀφ' οὗ λογισμός, ὁ λογαριασμός, καὶ λογιστής, ὁ λογαριαστής λόγιος, ὃς ποιητικῶς ἐπήτης λέγεται, παρὰ τὸ ἔπος· ὅμηλοι δὲ τὸν πεπιαδευμένον καὶ ἄριστον ἐν λόγοις καὶ τῷ λόγῳ χρῆσθαι δυνάμενον, τῷ τε προφορικῷ καὶ τῷ ἐνδιαθέτῳ λογεῖον, τὸ διմεσκαλεῖον λογάς· λοπάς ἡ χύτρα. Λογγῖνος, σονομα κύριον λόγγη, τὸ κοντάριον λόχμη, ὁ σύνδενμος τόπος λοχῶ, τὸ ἐνεδρεύω λόχος, ἡ τάξις, ἀφ' οὗ λογαγός, ὁ ταξιαρχος λόχος, σύστημα ἀνδρῶν εἰκοσιτεσσάρων, καὶ ὁ τούτων ἄρχων, λοχαγός· λόχος καὶ τὸ κοινῶς ἔγκρυμμα. λόφος, πᾶν τὸ ἀνεστηκός καὶ ἔξεχον. λοξός· Λοξίας, ὁ Ἀπόλλων· Λοχρός· λοβός, τὸ ἄκρον τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ ὠτός·

Ψευδο-Basilios.

ἐνεδρας· λόγος ὁ ὑψηλος τόπος· Λοξίας, ὁ Ἀπόλλων. Λοχρός, τοπικόν λοβός, τὸ μέρος τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ ὠτός· λοχεῖα, ἡ γέννα τῆς γυναικός· λογισμός, ὁλογραφιασμός (?), καὶ τὰ ὅμοια. Πλὴν τοῦ λωβῶ, τὸ βλάπτω, καὶ λωβη, νόσος, καὶ λωβός· λωφῶ, τὸ πανώλιπη, τὸ ἱμάτιον, ἐξ οὗ καὶ λωποδύτης, ὁ κλέπτης· λῶρος· λωτός, τὸ γλυκοκάλαμον· λωτοφάγοι, ἔθνος· λῶν, τὸ βέλτιον· λῷστος, ὁ φίλος. Λάτη, σονομα κύριον λῶμα, τὸ κράσπεδον· λῶ, τὸ θέλω καὶ τὰ ὅμοια. Τὸ γῆ ἡτα διὰ τί; ἐκ τοῦ εὐλογῶ, εὐλογήσω, μέλλοντος. Τὸ σὸν μικρὸν διὰ τί; καθόλου τὰ δεύτερα πρόσωπα τῶν προστακτικῶν βραχυκαταληκτοῦσιν.

Μοσχοπούλος.

λοχεία, ἐπὶ γυναικὸς ὅτε τέξεται καὶ ἐν λέχει κεῖται, καὶ ἔτερα.

Τίναι διὰ τοῦ ὧ μεγάλου; Ταῦτα λαβη, ἡ ὑβρις, ὡς παρ' Ὁμήρῳ Αἰόβην ἦν οἵδε ὑβρίζοντες ἀτάσθαλαι μηχανόωνται λαβθῶμαι, τὸ ὑβρίζω λαβητής, ὁ ὑβριστής λαβητός, ὁ ὑβρισμένος, καὶ ἀπελαυβήθη παρα Σογοκεῖ ἀντὶ ἐφύβρισται ἐπαθε λαβη καὶ ἡ φθορὰ καὶ ἡ βλάβη λαψᾶν, κυρίως ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων, ὅταν ἐν τῇ ὁδῷ ἀπαγορεύσαντα πέσωσιν ἀσθμαίνονται, ἀπὸ τούτου καὶ ἐπ' ἀνθρώπων, ὅταν ἀπαγορεύσαντες παύσωνται ἐνεργείας τινός λῶπος, τὸ ἴματιον, καὶ λώπιον, ἀφ' οὗ λωποδύτης, ὁ περιδύνων τινὰ τὰ ἴματα, ἥγουν ὁ τῶν ἴματίων κλέπτης λῶφος λωτὸς, ὁ κάλαμος καὶ λωτόν (sic), κοινᾶς κονφόξυλον, οὗ τὸ ἄνθος ἔρσην καθ' Ὁμηρον καὶ εἰς τροφὴν χρήσιμον τοῖς ζώοις καὶ καταπίπτον εἰς γῆν τέρψιν ἵκανὴν παρέχει, εἴτις ἐπ' αὐτῷ βούλεται κεῖσθαι ἀπὸ τούτου γίνονται αὐλοὶ, ὥσπερ ἀπὸ καλάμων, οὓς καλοῦσι λωτίνους λῶον, τὸ βέλτιον λῶστος, ὁ βέλτιστος. Λώτ, ὅνομα κύριον. Λωτοφάγοι, ἔθνος λῶ, τὸ θέλω λῶμα, τὸ ἐπ' ἄκρου τινὸς ἐκτεταμένον καὶ οἰονεὶ δρίζον αὐτὸ, ὡς τὸ κοινᾶς λεγόμενον μαργέλλιον, ἢ τοιοῦτον τοῦ καὶ ἔτερα¹⁴⁾.

Pseuso-Basilios.

14) Med hvad Moschopulos og Pseudo-Basilios sige om Orthographien af de Ord, som begynde med λο, kan jämföras Pseudo-Herodians Epimerismer p. 78 sq.

Moshopulos.

Pseudo-Basilios.

*Σχέδοντς] Η εὐθεῖα τὸ σχέδος,
τοῦ σχέδεος καὶ σχέδους, ὡς τὸ
τεῖχος, τοῦ τείχεος καὶ τείχους.*

Dersom Nogen mener, at hele dette schedographiske Væsen og den dermed i Forbindelse staaende trivielle Undervisning er et altfor ubetydeligt Phænomen, til at det fortjener synderlig Opmærksomhed eller en vidtløstigere Undersøgelse, da skal jeg, naar det betragtes i og for sig, ikke have Meget at indvende herimod. Dog Spørgsmaalet er i hele den foregaende Undersøgelse heller ikke opfattet saaledes isoleret, men, hvad allerede Indledningen viser, i Forbindelse med hele den Græske Middelalders lærde, især sproglige Dannelsse, og som et Led i denne Dannelses Historie, der igjen indeholder en om end ringe Spire, hvoraf i kommende Tider ved ydre Impuls noget Bedre udviklede sig, savner det ikke Betydning. Jeg siger: ved ydre Impuls; jeg mener den fra Italien udgangne videnskabelige Interesse og Bevægelse, og troer, at hvad i det Foregaende er sagt, tillige giver et Bidrag mere til at vise, hvormeget man i ældre Tider har overvurderet den Indflydelse, som de første Græske Læreres Ankomst til Italien og det Byzantinske Riges Fald have haft paa Videnskabelighedens Gjenoplivelse i Italien og de andre vestlige Lande. Upaatviseelig have Manuel Chrysoloras og de andre Græfere, som nedsatte sig i Italien i Slutningen af det 14de og i det 15de Aarh., ved deres Undervisning bidraget meget til at lette Udbredelsen af Kunstdskaben til den Græske Litteratur i Italien og deraf videre; men Interessen for den gamle Litteratur og for Videnskabelighed i

Ulmindelighed var vaft langt tidligere i Italien selv, virkede derfra tilbage paa de Byzantinske Lande, og denne Paavirkning befrugtede middelbart og umiddelbart ved de politiske og kirkelige Underhandlinger imellem begge Lande i disse Aarhundreder de Græske Lærde, som siden optraadte som Lærere i det Græske Sprog i Italien, hvor de blevne beundrede af Tilhorere, hvoraf mange vare dem langt overlegne i Aaland, Dannelse og Erudition. Den gjenvakte Interesse for den Latiniske Litteratur havde ogsaa Interessen for den Græske og Iver for at lære den at hende til Folge; de første, som i Italien med Begeistring priste den Græske Litteraturs Skatte, Petrarcha og Boccaccio, havde fundet deres Lærere i Italien selv, i hvis sydige Deel endnu fra Erarchatets Tid nogle Græske Klosterer havde vedligeholdt sig. Den første taler med megen Foragt om den store Uvidenhed hos sin Tids Grækere (Heeren S. 306); ja selv endel senere, da allerede de Byzantinske Lærere gjorde saa megen Ulysse i Italien, dommer Philephus, som havde opholet sig i flere Aar i Constantinopel og var besvogret med Chrysoloras's Familie, ikke meget gunstigere om Videnskabelighedens og den grammatiske Kunstsabs Tilstand der (Heeren S. 307). Selv de første Græske Læreres Compendier hæve sig ikke over det Standpunkt, hvorpaa Grammatiken havde staaret i flere Aarhundreder i de Byzantinske Skoler; Manuel Chrysoloras og Andre følge Moschopoulos, hvis Kilder igjen vare Dionysios Thrax og dennes Commentatorer.

Denne lille Afhandling udkommer som Program til en Høitidelighed i Anledning af min Indsættelse i mit nye Embede. Jeg vil da, som Brug er i Skrifter af lignende Art, vedfoie mit Levnetsløb.

Jeg Rudolph Johannes Frederik Heinrichsen er født i Schwerin i Mecklenburg den 15de April 1800. Min Fader, Joachim Hinrichsen, som tidligere har været Kjøbmand i Schwerin, lever endnu der; min Moder, Jacobine f. Nathanson, døde saa Dage efterat jeg var født. I min Barndom havde jeg Undervisning deels af private Lærere deels i en Puge-skole i min Fodeby; men da de døværende Conjecturer i Nordtyskland havde standset min Faders Handel og han havde vanskelighed med at ernære en talrig Familie, foreslog min Morbroder, Grosserer M. L. Nathanson ham at lade mig komme til København og lovede at ville sørge for mig. Dette Tilbud blev modtaget med Tafnemmelighed, og saaledes kom jeg til København i Sommeren 1811, hvor min Morbroder ikke sparet nogen Bekostning for at lade mig opdrage og oplære paa det Omhyggeligste og han og hans Kone toge sig af mig, som om jeg var deres eget Barn. Efterat jeg i nogle Aar havde nydt privat Undervisning blev jeg, da jeg rebede Anlæg og Lyst til Studering, i Begyndelsen af 1813 sat i Borgerdydskolen i København, hvorfra jeg blev dimitteret i Aaret 1818, og erholdt ved Examen artium Charakteren Laudabilis, ligesom jeg ogsaa i det følgende Aar absolverede anden Examen med Udmærkelse. Mine Drengearaar havde været temmelig glædeløse; tidlig lærte jeg at kende Livets Alvor og de Efterretninger, jeg fik fra min Fodeby om min Faders forværede Kaar, min omme Stedmoders Død og andre Ulykker i min Familie, bidroge til at gøre mig endnu mindre modtagelig for Drengelivets Lege og Glæder. Dog var det langt

fra, at jeg affondrede mig fra mine Kammerater; tvertimod
 stistede jeg fortroligt Vensteb med flere af dem og færdedes
 med alle; men jeg deltog mere i deres alvorlige Søsler og
 Spadseretoure end i deres muntre Lege. Af alle mine Lærere
 er der ingen, der i min Skoletid virkede saameget paa mig,
 som Borgerdydskolens Bestyrer, Professor M. Nielsen. Det
 var ikke blot denne Mandes Undervisning, det var hans hele
 Individualitet, hans store moralske Kraft, det skarpe Blif, den
 Kjærighed, der skinnede igennem hans Strenghed, som gjorde
 ham til Gjenstand for hans Disciples Erefrygt og inderlige
 Hengivenhed. For mig har han været meget Mere end min
 første Ungdoms Veileder; han har i hele mit folgende Liv
 været mig en faderlig Ven, der har staaret mig bi med Raad
 og Daad, hos hvem jeg var vis paa at finde Trost og Hjælp
 i Modgang, hvis Omgang og Samtaler jeg ogsaa som Skole-
 mand skylder saa saare Meget. — Til mit Livs muntreste Dage
 regner jeg mine første academiske Aar, der tillige vare de mest
 indflydelsesrige for hele min aandelige og videnskabelige Udvilting.
 I mine første Studenteraar indtraf nemlig Studenterforeningens
 Stiftelse, der tilligemed de foran den gaaende Begivenheder
 frembragte en stor Bevægelse og Forandring i det daværende
 Studenterliv og gav de Studerende et længe savnet Forenings-
 punkt, hvor de fandt uskyldig Adspredelse og Oplivelse ved dan-
 nende og vækkende Samtaler med deres Jævnlige. Jeg var
 iblandt Stifterne og deltog med Liv og Sæl ligesaas meget i de
 selskabelige Sammenkomster som i de videnskabelige Øvelser, der
 i den første Tid ikke blot bestode i Foredrag, men ogsaa i Dis-
 putationer. Selv den Opposition og Mistro, som i Begyn-
 delsen modte dette Samsund hos mange af de Ældre, bidrog
 til at gjøre Samlivet der mere tilstrækende og inderligt, og jeg
 har tilbragt mange lykkelige Timer i dette Samsund iblandt
 Venner, hvis Omgang ikke har haft ringe Indflydelse paa min

Dannelsse. Ogsaa med Hensyn til den Netning, jeg har fulgt i den Videnskab, hvilken jeg havde valgt til mit Studium, var den Tid af afgjørende Betydning. Allerede imedens jeg var i Skolen vare de gamle Sprog mit Undlingsfag, og ved Universitetet valgte jeg Philologien og ved Siden deraf de orientalske Sprog til mit Studium. I de sidste havde jeg en ypperlig Veileder i afdøde Prof. J. L. Nasmussen og en ivrig Medstuderende i min Ven Frederik Laurentius Steenberg, nu Provst paa Bornholm. I den classiske Philologie var den academiske Veiledning svagere; Brøndsted var borte, Schow var aldeles affældig; Børge Thorlacius hørte til Heynes Skole, som dengang allerede forlængst var fortrængt i Tyskland af den Wolfske og som selv hos os ikke mere behagede den yngre Generation, der ivrigen studerede Wolfs Skrifter og betraktede hver af hans Paastande næsten som et Drafel. Men ogsaa uden Hensyn hertil var hans Foredrag dengang meget lidet vækkende eller lærerigt; hans Aandskræfter vare svækkede i hans sidste Leveaar og især hans Hukommelscsfeil vare ofte forbausende; den Volubilitet, hvormed han talede Latin, var forbunden med en stor Skjedesløshed i Behandlingen af Sproget, og Philologerne hørte hans Forelæsninger mere af en vis Victet imod denne eiegode Mand, der tog sig med saa megen Interesse af dem og aabnede dem sit rige Bibliothek, end af Lyst eller i Forventning af nogen Frugt. Den eneste philologiske Docent, hos hvem de unge Studerende dengang virkelig lærte noget, var F. Ch. Petersen, der gavnede dem baade ved sine omhyggeligen udarbeidede Forelæsninger og især ved at lede Interpretationsøvelser. Disse Interpretationsøvelser vare et vigtigt Foreningspunkt blandt flere for 5 Studerende, der i flere Aar stadigen deltog i dem og sluttede sig til denne Lærer og indbyrdes til hverandre ved et fast Venstabsbaand. Disse Studerende (de kaldte sig for Spøg indbyrdes den faste philologiske

Stof) vare, foruden mig, Elberling, Madvig, Olsen og
 Rasmussen; den sidste er død; de andre ville stedse med
 Tafnemmelighed mindes deres Lærer og det videnskabelige Sam-
 liv med ham, ligesom han ogsaa sikkert med Glæde mindes
 hun Tid og den Tver, hvormed disse unge Philologer benyttede
 hans Veileitung. Meest lærte vi dog, foruden af Bøger, af
 hverandre indbyrdes ved daglig Umgang og Meddeelse af hvad
 der just da interesserede os i vor Videnskab, ved Bemærkninger
 over hvad vi havde læst og Discussion af twivsomme Punkter,
 ogsaa ved Latiniske Disputatorier, som holdtes paa Balsendorfs
 Collegium hos Elberling, og hvor vi underkastede vore Menin-
 ger og Conjecturer hverandres Critik. Under et saadant litterairt
 og fortroligt Samliv og, om jeg saa maa sige, en indbyrdes
 Undervisning og tillige under tvrigt Studium af vor Videnskab
 hver for sig, lode vi endel Aar gaae hen, uden at nogen af
 os egentlig tænkte paa at læse til en Eramen, som heller ingen
 af os ret vidste hvordan han skulde være sig ad med, da den
 ved et Lovbud nogle Aar i Forveien havde faaet en ny Form
 og Ingen hidtil havde underkastet sig den i denne Form, - eg
 selv i den ældre Ingen siden Slutningen af det forrige Aars-
 hundrede. I disse Aar prøvede jeg først mine Kræfter ved at
 besvare en philologisk Præisopgave: "Explicetur, quomodo
 Lucianus in libello: *πῶς ἔτι ιστορίαν συγγράψειν* celebre-
 rimis antiquis historicis usus sit, ostendaturque istius
 opusculi consilium atque pretium," for hvilken Besvarelse
 jeg 1821 erholdt Accessit; min Medconcurrent, som vandt Prä-
 mien, var Elberling. I det følgende Aar vandt jeg Universi-
 tetets Guldmedaille for Besvarelsen af den historiske Præisopgave:
 "Exponantur necessitudines politicæ, quæ ab obitu inde
 Caroli Magni usque ad initia expeditionum cruciarum
 imperio Orientali cum Europa occidentali, maxime cum
 Germania et Italia, intercedebant." Herfra daterer sig mit

første Bekjendtskab med den Byzantinske Litteratur, hvilket jeg først igjen fornhyede over ti Aar derefter og siden har vedligeholdt. I disse Aar var imidlertid en høist uheldig Forandring foregaaet i min øconomiske Forfatning, idet det store Handelshuus, hvorfra min Morbroder og Pleiefader, der hidtil rigelig havde forsynet mig med Alting og endog havde sat mig i stand til at skaffe mig en betydelig Bogsamling, var Associé, gjorde Opbud, saa at den Understøttelse, jeg havde nydt af ham, for en stor Deel maatte ophøre. Jeg begyndte da at sege mit Ophold ved private Informationer, og sikrte ogsaa snart efter offentlig Understøttelse deels ved smaa academiske Legater, deels ved at jeg i Aaret 1822 erholdt Communitetet; i November 1824 sikrte jeg Plads som Alumnus paa det gjenopbyggede Borchs Collegium, hvor jeg forblev indtil Januar 1827. Først i Aaret 1824 begyndte jeg, efterat være blevet forlovet, alvorlig at tænke paa Embedseramen, hvilken jeg derpaa underkastede mig den 16de Juli 1825 og erholdt baade for den theoretiske og for den nogle Maanedere derefter aflagte praktiske Prøve Charakteren Laudabilis. Samme Aar blev jeg Lærer i Borgerdydkolen i København og den 3die October 1826 blev jeg bestillet til Adjunct ved Metropolitankolen, efterat jeg nogle Dage før min Udnævnelse havde faaet Indfødsret. I begge disse Stillinger (jeg vedblev med Universitetsdirectionens Tilladelse at være Lærer i Borgerdydkolen, imedens jeg var Adjunkt) sikrte jeg Lejlighed til at uddanne mig som Skolemand under Mænd, der, saa forskelligt end deres Individualitet er, ere lige udmaerkede som Skolebestyrere; af begge funde den unge Skolemand lære Meget og lærte Meget, der gavnede ham for hans hele følgende Bane. Ved at træde i denne nye Forbindelse med den ene knyttedes det gamle kjærlige Forhold fastere; den anden, Professor Nissen, kom mig imode med den største Velvillie og gav mig siden saa mange Beviser paa sin Tilsfredshed og

sit Venstebab, at jeg ikke uden Smerte forlod denne Skole og
 vil stedse bevare Mindet om dette nærmere Forhold med ham
 i mit Hjerte. Overhovedet regner jeg de tre Aar, jeg under-
 viste i disse twende Københavnske Skoler, til de lyffeligste i
 mit i det Hele lyffelige Skoleliv. Imedens jeg var Adjunct,
 disputerede jeg for Magistergraden og anvendte den Fritid,
 mine mange Skoletimer levnede mig, til Fortsættelsen af mit
 Studium i vedvarende Forbindelse med de forhen nævnedes
 Venner. I den Tid falder ogsaa min første Fremtræden som
 Recensent, i hvilken Egensteb jeg har støffet mig endel litteraire
 Uvenner. Den 18de November 1828 blev jeg beskifret til Over-
 lærer ved den lærde Skole i Helsingør og forlod København
 den 6te Januar 1829. I Helsingør var jeg i noget over
 halvandet Aar; her giftede jeg mig samme Aar, som jeg
 kom dertil, med min Morbroders Datter, Emma Marie
 Anna, der Alaret efter fødte mig en Søn, fort før jeg forlod
 Helsingør for at drage til Sorø, hvor jeg blev ansat som
 Lector i Latin & Philologie den 4de September 1830. I Sorø
 fik jeg en dobbelt Virksomhed baade som Docent ved Academiet
 og som Lærer i Skolens overste Classe, hvortil endnu nogle
 Aar efter min Ansættelse kom den Forretning at give den ele-
 mentaire Undervisning i Hebraisk og holde Forelesninger over
 dette Sprog ved Academiet. Her mistede jeg eet Aar efter min
 Ankomst min Kone og nogle Maaneder derefter en Datter, men fandt
 nogle Aar derpaa atter en fjerlig Ledssagerinde i hendes Søster
 Lovise Caroline Sophie, der har født mig fem Børn,
 hvoraf det sidste, en Datter, døde ifjor. I Sorø traadte jeg
 snart i nærmere venstabeligt Forhold til mine Colleger, især til
 Christian Wilster, med hvem jeg tidligere havde været
 indvistlet i en hidsig litterair Feide i Anledning af en dadlende
 Recension, jeg havde skrevet over hans Magisterdisputats.
 Han bød mig strax ved min Ankomst Haanden til Forsøning

og siden blev denne Øjenstand aldrig berørt imellem os. Overhovedet forte jeg i Sorø et særdeles behageligt Samliv med mange Videnskabsmænd baade iblandt Academiets og Skolens Værere og jeg kan forsikre, at det er saa langt fra, at jeg i de tretten Aar, jeg har levet i Sorø, mørkede noget til den Uenighed, som efter et ligesaa udbredt som falskt Nygte skal herske imellem Værerne der, at jeg twertimod maa onse enhver mindre By en saa vacker selskabelig Tone og Omgang imellem dannede Indvaanere, som den, der findes i Sorø. En lige-saa falsk Forestilling har det længe været, at Vectoraterne i Sorø ere halve Sinecurer; mit Embede gav mig fuldstop at bestille og levnede mig ikke ret mange Fritimer til sammenhængende litterair Syssel. I Slutningen af forrige Aar nød jeg den ære at blive optagen til Medlem af det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. Meest tilfredsstillede mig i Sorø min Virksomhed ved Skolen og derfor var det mig ogsaa personligen meget ubehageligt at see denne standset ved den i Marts d. 2. foretagne Adskillelse imellem Academie og Skole, saa gavnlig jeg iovrigt maatte ansee denne Foranstaltung at være til at frembringe Enhed i Skolens Bestyrelse. Denne Omstændighed forsegdede min Attraa efter en Ansættelse som Rector ved en af de lærde Skoler, hvilket Ønske blev opfyldt ved at jeg under 7de Juli blev udnevnet til Rector for Odense Cathedralskole fra 1ste October at regne. Den 10de September reiste jeg fra Sorø og skiltes med Beemod fra dette yndige Sted, fra de derværende Venner og venlige Minder.

Toruden en Mængde Recensioner og Anmeldelser, med og uden Navn, i Litteraturtidenden, Maanedsskriftet for Litteratur, Petersens Tidsskrift for Litteratur og Critik samt Sondagsbladet af „Fædrelandet“ har jeg udgivet følgende Skrifter:

Gasparis Garatonii Notæ in Ciceronis orationes, ex editione Neapolitana seorsum editæ per quinque juvenes

Havnienses. Pars I. Havniæ 1825. (Dette Bind er besørgt af Elsberling og mig; Fortsættelsen af Madvig, Olsen og Rasmussen blev af Mangel paa Forlægger aldrig tryft.)

De Phoenicis fabula apud Græcos, Romanos et populos orientales commentarys P. I et II, pro stipendio Collegii Medicei. Havniæ 1825, 1827.

De carminibus Cypriis. Havniæ 1828. Magisterdisputatæ.

Ciceronis de oratore libri tres. Edidit et illustravit H. Havniæ 1830.

Materialier til Latiniske Stile, samlede til Brug for de øverste Classer i de lærde Skoler, 1ste og 2det Heste. Kjøbenhavn 1832, 1833.

Om den Nygræske eller saakaldte Neuchlinske Udtale af det Helleniske Sprog. Kjøbenhavn 1836. 4 (som Indbydelsesfrift til Examen ved Sorøe Academie og Skole). Oversat paa Tydsk af P. Friedrichsen. Parchim u. Ludwigslust 1839. 8.

Om de saakaldte politiske Vers hos Grækerne i Middelalderen. Kjøbenhavn 1838. 4 (Indbydelsesfrift i samme Anledning). Oversat af Samme Leipzig 1839. 8.

Opgaver til Oversættelse fra Latin paa Dansk. Kjøbenhavn 1839.

Fredagen den 13de October 1843 kl. 11 holdes en Høitidelighed paa Gymnasiets Auditorium i Anledning af Rectors Indsættelse. Hans Høiværdighed, Stiftets Bisshop Hr. Dr. Faber, R. af D. og Dbm. holder Festtalen og indsætter Mag. Artium Professor Rudolph Johannes Frederik Henrichsen i hans Embede som Rector for Odense Cathedralskole. Rectoren indsætter derpaa Overlærer Dr. Caspar Peter Valudan-Müller.

Til at beære denne Høitidelighed med deres Nærværelse indbydes herved Skolens Venner og Belyndere.

